Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 26ης Σεπτεμβρίου 2024[1]

Υπόθεση C-393/23

Athenian Brewery SA,
Heineken NV
κατά
Macedonian Thrace Brewery SA

[αίτηση του Hoge Raad der Nederlanden (Ανωτάτου Δικαστηρίου των Κάτω Χωρών) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις – Διεθνής δικαιοδοσία σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις – Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 – Ειδικές δικαιοδοσίες – Άρθρο 8, σημείο 1 – Πλείονες εναγόμενοι – Στενή συνάφεια – Άρθρο 102 ΣΛΕΕ – Έννοια της επιχείρησης – Μητρική και θυγατρική εταιρία – Παράβαση της θυγατρικής εταιρίας – Τεκμήριο καθοριστικής επιρροής της μητρικής εταιρίας – Αλληλέγγυα και εις ολόκληρον ευθύνη – Απόφαση εθνικής αρχής ανταγωνισμού – Αγωγές αποζημίωσης τύπου “follow on”»

I. Εισαγωγή

1. Μπορεί ο ζημιωθείς από παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού να ασκήσει αγωγή κατά της εταιρίας που διέπραξε την παράβαση αυτή στην έδρα της μητρικής της εταιρίας σε άλλο κράτος μέλος; Αυτό είναι κατ’ ουσίαν το ερώτημα από το οποίο αφορμάται η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

2. Η υπό κρίση αίτηση δίδει στο Δικαστήριο την ευκαιρία να αναπτύξει περαιτέρω τη νομολογία του σχετικά με τη δωσιδικία της συνάφειας η οποία προβλέπεται στο άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: κανονισμός Βρυξέλλες Ια)[2] στο πλαίσιο αγωγών αποζημίωσης λόγω παράβασης του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης (private enforcement). Στην υπόθεση CDC Hydrogen Peroxide[3] το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι η ειδική αυτή δωσιδικία επιτρέπει την άσκηση αγωγής κατά πλειόνων μετεχόντων σε σύμπραξη αντίθετη προς το άρθρο 101 ΣΛΕΕ ενώπιον του δικαστηρίου της κατοικίας ενός εξ αυτών, εφόσον η συμμετοχή τους έχει προηγουμένως διαπιστωθεί κατά τρόπο δεσμευτικό με απόφαση της Επιτροπής (καλούμενες «αγωγές αποζημίωσης τύπου “follow on”»).

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 2012 (ΕΕ 2012, L 351, σ. 1).

3 Απόφαση της 21ης Μαΐου 2015 (C-352/13, EU:C:2015:335).

3. Αντιθέτως, στην υπό κρίση υπόθεση τίθεται το ζήτημα αν μια (θυγατρική) εταιρία, η οποία σύμφωνα με απόφαση εθνικής αρχής ανταγωνισμού είχε καταχραστεί τη δεσπόζουσα θέση της κατά την έννοια του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, μπορεί να εναχθεί μαζί με τη μητρική της εταιρία ενώπιον των δικαστηρίων της έδρας της τελευταίας, η οποία βρίσκεται σε κράτος μέλος διαφορετικό (εν προκειμένω στις Κάτω Χώρες) από εκείνο της θυγατρικής (εν προκειμένω την Ελλάδα).

4. Στο πλαίσιο αυτό το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον η νομολογία σχετικά με την έννοια της επιχείρησης στα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ και με τον καταλογισμό της ευθύνης εντός μιας οικονομικής ενότητας επηρεάζει την κατανομή της διεθνούς δικαιοδοσίας βάσει του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Συγκεκριμένα, με τη νομολογία αυτή το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει την ύπαρξη μαχητού τεκμηρίου κατά το οποίο μια μητρική εταιρία ασκεί καθοριστική επιρροή στην οικονομική δραστηριότητα της θυγατρικής εάν κατέχει (σχεδόν) το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής (στο εξής: τεκμήριο ελέγχου), ούτως ώστε η παράβαση της θυγατρικής να καταλογίζεται σε αυτήν και αυτή να ευθύνεται για την παράβαση αλληλεγγύως και εις ολόκληρον [4].

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Ο κανονισμός Βρυξέλλες Ια

5. Οι αιτιολογικές σκέψεις 15, 16 και 21 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια έχουν ως εξής:

«(15) Οι κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας θα πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας και να βασίζονται στην αρχή της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου. Η δωσιδικία αυτή θα πρέπει να ισχύει πάντοτε, εκτός από μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου το επίδικο αντικείμενο ή η αυτονομία των διαδίκων δικαιολογεί άλλο συνδετικό στοιχείο. Η κατοικία των νομικών προσώπων πρέπει να καθορίζεται αυτοτελώς ώστε να αυξάνεται η διαφάνεια των κοινών κανόνων και να αποφεύγονται οι συγκρούσεις δικαιοδοσίας.

(16) Η δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου πρέπει να συμπληρωθεί από εναλλακτικές δωσιδικίες που θα ισχύουν λόγω του στενού συνδέσμου μεταξύ του δικαστηρίου και της διαφοράς ή για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Η ύπαρξη στενού συνδέσμου θα πρέπει να παρέχει ασφάλεια δικαίου και να αποφεύγεται το ενδεχόμενο ο εναγόμενος να ενάγεται ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους το οποίο δεν μπορούσε ευλόγως να προβλέψει. Αυτό το στοιχείο είναι σημαντικό, ιδίως σε διαφορές που αφορούν εξωσυμβατικές υποχρεώσεις οι οποίες απορρέουν από παραβιάσεις της ιδιωτικότητας και του δικαιώματος της προσωπικότητας, περιλαμβανομένης της δυσφήμισης.

[…]

(21) Για λόγους αρμονικής απονομής της δικαιοσύνης θα πρέπει να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα παράλληλης εκδίκασης μιας υπόθεσης και να αποφεύγεται η έκδοση ασυμβιβάστων αποφάσεων σε διαφορετικά κράτη μέλη. Θα πρέπει να προβλεφθεί σαφής και αποτελεσματικός μηχανισμός για την επίλυση των περιπτώσεων εκκρεμοδικίας και

[4] Πάγια νομολογία από την απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-97/08 P, EU:C:2009:536, σκέψεις 54 επ.).

συνάφειας και για την αποφυγή προβλημάτων που απορρέουν από τις διαφοροποιήσεις στα κράτη μέλη ως προς τον χρόνο από τον οποίο μια υπόθεση θεωρείται ότι εκκρεμεί. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού θα πρέπει να καθοριστεί ο χρόνος αυτός αυτοτελώς.»

6. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια έχει ως εξής:

«1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος κανονισμού, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων αυτού του κράτους μέλους, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους.»

7. Το άρθρο 5, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια έχει ως εξής:

«Τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους σε κράτος μέλος μπορούν να εναχθούν ενώπιον των δικαστηρίων άλλου κράτους μέλους μόνο σύμφωνα με τους κανόνες που περιλαμβάνονται στα τμήματα 2 έως 7 του παρόντος κεφαλαίου.»

8. Το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια προβλέπει μια ειδική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας:

«Ένα πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους μπορεί επίσης να εναχθεί:

1) εφόσον υπάρχουν πολλοί εναγόμενοι, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου κατοικίας ενός εξ αυτών, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει τόσο στενή συνάφεια μεταξύ των αγωγών ώστε να ενδείκνυται να συνεκδικαστούν και να κριθούν συγχρόνως, προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος έκδοσης ασυμβίβαστων αποφάσεων λόγω της χωριστής εκδίκασής τους·

[…]».

Β. Ο κανονισμός 1/2003

9. Το άρθρο 16, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 [ΕΚ] [5] ορίζει τα εξής:

«Όταν τα εθνικά δικαστήρια κρίνουν συμφωνίες, αποφάσεις ή πρακτικές δυνάμει του άρθρου 81 ή του άρθρου 82 της συνθήκης, οι οποίες έχουν ήδη αποτελέσει αντικείμενο απόφασης της Επιτροπής, δεν μπορούν να λαμβάνουν αποφάσεις που συγκρούονται με την απόφαση την οποία έχει λάβει η Επιτροπή. Πρέπει επίσης να αποφεύγουν να λαμβάνουν αποφάσεις που ενδέχεται να συγκρούονται με απόφαση την οποία σκοπεύει να λάβει η Επιτροπή κατά διαδικασία που έχει κινήσει. Προς το σκοπό αυτό, το εθνικό δικαστήριο μπορεί να εκτιμήσει μήπως πρέπει να αναστείλει τη διαδικασία του. Η υποχρέωση αυτή δεν θίγει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις δυνάμει του άρθρου 234 της συνθήκης.»

[5] Κανονισμός του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2002 (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1).

Γ. Η οδηγία 2014/104

10. Το άρθρο 2, σημεία 2 και 3, της οδηγίας 2014/104/ΕΕ σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης[6] ορίζει τις έννοιες «παραβάτης» και «εθνικό δίκαιο ανταγωνισμού» ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, εφαρμόζονται οι ακόλουθοι ορισμοί:

[…]

2. "παραβάτης", η επιχείρηση ή η ένωση επιχειρήσεων που τέλεσε την παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού,

3. "εθνικό δίκαιο ανταγωνισμού", οι διατάξεις του εθνικού δικαίου που επιδιώκουν κατά κύριο λόγο τον ίδιο στόχο με τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ και οι οποίες εφαρμόζονται στην ίδια υπόθεση και παράλληλα με το ενωσιακό δίκαιο ανταγωνισμού, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003 και που δεν περιλαμβάνουν διατάξεις εθνικού δικαίου που επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις σε φυσικά πρόσωπα, εκτός εάν οι εν λόγω ποινικές κυρώσεις συνιστούν το μέσο με το οποίο επιβάλλονται οι κανόνες ανταγωνισμού που ισχύουν για τις επιχειρήσεις,

[…]».

11. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 αφορά το δικαίωμα πλήρους αποζημίωσης:

«Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει υποστεί ζημία λόγω παράβασης του δικαίου ανταγωνισμού μπορεί να αξιώσει και να επιτύχει πλήρη αποζημίωση για την εν λόγω ζημία.»

12. Το άρθρο 9 της οδηγίας 2014/104 αφορά την ισχύ των αποφάσεων των εθνικών αρχών ανταγωνισμού:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η παράβαση διάταξης δικαίου ανταγωνισμού η οποία έχει διαπιστωθεί με τελεσίδικη απόφαση εθνικής αρχής ανταγωνισμού ή αναθεωρητικού δικαστηρίου θεωρείται πλέον αδιάψευστη για τους σκοπούς της αγωγής αποζημίωσης που εισάγεται ενώπιον των εθνικών τους δικαστηρίων, δυνάμει των άρθρων 101 ή 102 ΣΛΕΕ ή δυνάμει του εθνικού δικαίου ανταγωνισμού.

2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, όταν τελεσίδικη απόφαση της παραγράφου 1 έχει εκδοθεί σε άλλο κράτος μέλος, αυτή η τελεσίδικη απόφαση να μπορεί να υποβληθεί ενώπιον των εθνικών τους δικαστηρίων σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο ως τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως μέσο απόδειξης του γεγονότος της παράβασης του δικαίου ανταγωνισμού και, κατά περίπτωση, να μπορεί να εκτιμηθεί παράλληλα με τυχόν άλλο αποδεικτικό υλικό που προσκομίζουν οι διάδικοι.

3. Το παρόν άρθρο δεν θίγει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εθνικών δικαστηρίων που προβλέπονται από το άρθρο 267 ΣΛΕΕ.»

[6] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Νοεμβρίου 2014 (ΕΕ 2014, L 349, σ. 1).

III. Τα πραγματικά περιστατικά και η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

13. Στην υπόθεση της κύριας δίκης, διάδικοι είναι αφενός η Macedonian Thrace Brewery SA (στο εξής: MTB) και αφετέρου η Athenian Brewery SA (στο εξής: AB) και η τρίτου επιπέδου μητρική της εταιρία Heineken NV (στο εξής: Heineken). Η Heineken εδρεύει στις Κάτω Χώρες, ενώ η AB στην Ελλάδα. Ωστόσο, η MTB επιθυμεί να ασκήσει ενώπιον των δικαστηρίων των Κάτω Χωρών αγωγή τόσο κατά της AB όσο και κατά της Heineken ως αλληλεγγύως και εις ολόκληρον υπεύθυνων για τη ζημία που υπέστη από την εκ μέρους της AB παράβαση, μεταξύ άλλων, του άρθρου 102 ΣΛΕΕ στην ελληνική αγορά ζύθου.

14. Η MTB είναι ζυθοποιία που εδρεύει στην Ελλάδα και δραστηριοποιείται στην ελληνική αγορά ζύθου. Η AB ανήκει στον όμιλο της Heineken και ασκεί επίσης τη δραστηριότητά της στην Ελλάδα. Η Heineken καθορίζει μεν τη στρατηγική και τους στόχους του ομίλου Heineken, αλλά δεν διενεργεί η ίδια διαχειριστικές πράξεις στην Ελλάδα. Κατά τη χρονική περίοδο που αφορά η υπό κρίση υπόθεση, η Heineken διατηρούσε έμμεση συμμετοχή στην AB, ανερχόμενη στο 98,8 % του κεφαλαίου της.

15. Με απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2014, η ελληνική αρχή ανταγωνισμού διαπίστωσε ότι κατά το χρονικό διάστημα από τον Σεπτέμβριο του 1998 έως τις 14 Σεπτεμβρίου 2014 η AB είχε καταχραστεί τη δεσπόζουσα θέση της στην ελληνική αγορά ζύθου και ότι τούτο συνιστά ενιαία και διαρκή παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ και του άρθρου 2 του ελληνικού νόμου περί προστασίας του ανταγωνισμού.

16. Η MTB είχε μεν ζητήσει από την ελληνική αρχή ανταγωνισμού να συμπεριλάβει στην έρευνα τη Heineken. Στην απόφασή της όμως η ελληνική αρχή ανταγωνισμού επισήμανε ότι δεν θεωρούσε ότι συνέτρεχε λόγος να προβεί στην ενέργεια αυτή. Μεταξύ άλλων εξέθεσε ότι δεν αποδείχθηκε άμεση συμμετοχή της Heineken στις διαπιστωθείσες παραβάσεις και ότι δεν συνέτρεχαν ιδιαίτερες περιστάσεις από τις οποίες να συνάγεται αναπόφευκτα ότι η Heineken είχε ασκήσει καθοριστική επιρροή στην AB. Στο τεκμήριο ελέγχου δεν αναφέρθηκε.

17. Η MTB ζήτησε ενώπιον του Rechtbank Amsterdam (πρωτοδικείου Άμστερνταμ, Κάτω Χώρες) να αναγνωριστεί ότι η Heineken και η AB ευθύνονται από κοινού για την προαναφερθείσα παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού στην ελληνική αγορά ζύθου και ότι υποχρεούνται αλληλεγγύως και εις ολόκληρον στην αποκατάσταση της συνολικής ζημίας που η ίδια υπέστη συνεπεία της εν λόγω παράβασης. Οι Heineken και AB υπέβαλαν το παρεμπίπτον αίτημα, όπως το Rechtbank Amsterdam (πρωτοδικείο Άμστερνταμ) αποφανθεί ότι δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία επί της αγωγής όσον αφορά την AB. Το Rechtbank Amsterdam (πρωτοδικείο Άμστερνταμ) έκανε δεκτό το ανωτέρω αίτημα και έκρινε ότι δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία για την εκδίκαση της αγωγής που στρέφεται κατά της AB.

18. Στην κατ' έφεση δίκη, το Gerechtshof Amsterdam (εφετείο Amsterdam, Κάτω Χώρες) εξαφάνισε την απόφαση του Rechtbank Amsterdam (πρωτοδικείου Άμστερνταμ) και απέρριψε το παρεμπίπτον αίτημα. Κατόπιν τούτου, η Heineken και η AB άσκησαν αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του Hoge Raad der Nederlanden (Ανωτάτου Δικαστηρίου των Κάτω Χωρών).

19. Το Hoge Raad der Nederlanden (Ανώτατο Δικαστήριο των Κάτω Χωρών) ανέστειλε τη διαδικασία και, στο πλαίσιο της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα δύο προδικαστικά ερωτήματα:

1) Σε υπόθεση όπως αυτή της κύριας δίκης, οφείλει το δικαστήριο του τόπου όπου εδρεύει η μητρική εταιρία, στο πλαίσιο του κατ' άρθρον 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια ελέγχου της διεθνούς δικαιοδοσίας του επί της εδρεύουσας σε άλλο κράτος μέλος θυγατρικής εταιρίας και υπό το φως της προβλεπόμενης από την ανωτέρω διάταξη απαίτησης περί ύπαρξης στενής συνάφειας, να λαμβάνει υπόψη το αναγνωρισθέν βάσει του ουσιαστικού δικαίου του ανταγωνισμού τεκμήριο της καθοριστικής επιρροής της μητρικής εταιρίας στην οικονομική δραστηριότητα της θυγατρικής της η οποία και αποτελεί το αντικείμενο της ένδικης διαφοράς;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: Πώς πρέπει, στο πλαίσιο αυτό, να εξειδικεύεται το κριτήριο που έχει διατυπωθεί στις αποφάσεις Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37) και Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449); Εν τοιαύτη περιπτώσει, όταν αμφισβητείται η καθοριστική επιρροή της μητρικής εταιρίας στην εμπορική δραστηριότητα της θυγατρικής της, αρκεί το γεγονός ότι δεν μπορεί εκ των προτέρων να αποκλειστεί η ύπαρξη τέτοιας καθοριστικής επιρροής, προκειμένου να γίνει δεκτή, δυνάμει του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου του τόπου όπου εδρεύει η μητρική εταιρία;

IV. Νομική εκτίμηση

20. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν στο πλαίσιο του κατ' άρθρον 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια ελέγχου της διεθνούς δικαιοδοσίας του οφείλει να λαμβάνει υπόψη το εξεταζόμενο στο σημείο 4 των παρουσών προτάσεων και βάσει του δικαίου του ανταγωνισμού αναγνωριζόμενο τεκμήριο ελέγχου, σύμφωνα με το οποίο τεκμαίρεται μαχητώς ότι μια μητρική εταιρία ασκεί καθοριστική επιρροή στην οικονομική δραστηριότητα της θυγατρικής όταν κατέχει (σχεδόν) το 100 % του κεφαλαίου της. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, το αιτούν δικαστήριο ζητεί επίσης να διευκρινιστεί ποιο είναι το εφαρμοστέο κριτήριο εκτίμησης όταν ο εναγόμενος αμφισβητεί την ύπαρξη καθοριστικής επιρροής της μητρικής εταιρίας στην οικονομική δραστηριότητα της θυγατρικής.

21. Τα ερωτήματα αυτά ανακύπτουν στο πλαίσιο της κύριας δίκης για τον λόγο ότι βάσει της γενικής δωσιδικίας του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια ενώπιον των δικαστηρίων των Κάτω Χωρών μπορεί να εναχθεί μόνον η εδρεύουσα στις Κάτω Χώρες Heineken και όχι η εγκατεστημένη στην Ελλάδα AB. Ωστόσο, η AB μπορεί να εναχθεί από κοινού με τη Heineken στις Κάτω Χώρες, αν μεταξύ των αγωγών κατά της Heineken και της AB υφίσταται «στενή συνάφεια» κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον το τεκμήριο ελέγχου, ερειδόμενο στο γεγονός ότι η Heineken κατέχει σχεδόν το 100 % του κεφαλαίου της AB, πρέπει να ληφθεί υπόψη προκειμένου να θεμελιωθεί μια τέτοια στενή συνάφεια.

22. Κατ' ουσίαν τίθεται συνεπώς το ερώτημα αν και σε ποιον βαθμό το τεκμήριο ελέγχου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας και σε ποιον βαθμό πρέπει να ερευνάται κατά πόσον το τεκμήριο αυτό ανατράπηκε (συναφώς υπό Β και Γ).

23. Προκειμένου να εξεταστούν οι ενδεχόμενες επιπτώσεις του τεκμηρίου ελέγχου στην ερμηνεία του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, πρέπει κατ' αρχάς να διευκρινιστούν εν συντομία η έννοια και ο σκοπός του καθώς και η λειτουργία του στο δίκαιο ανταγωνισμού της Ένωσης (συναφώς υπό Α).

Α. Η έννοια της «επιχείρησης», η «οικονομική ενότητα» και το τεκμήριο ελέγχου σύμφωνα με τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ

24. Κατά πάγια νομολογία, με την έννοια της «επιχείρησης», δηλαδή του αυτουργού παράβασης κατά τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ, νοείται μια «οικονομική ενότητα» η οποία μπορεί να αποτελείται από περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα [7].

25. Όταν μια τέτοια οικονομική ενότητα παραβαίνει τους κανόνες ανταγωνισμού της Ένωσης, η εν λόγω παράβαση της καταλογίζεται σύμφωνα με την αρχή της προσωπικής ευθύνης [8]. Ωστόσο, μια τέτοια παράβαση είναι καταλογιστέα σε πρόσωπο στο οποίο πρόκειται ενδεχομένως να επιβληθούν πρόστιμα ή κατά του οποίου πρόκειται ενδεχομένως να ασκηθούν αγωγές αποζημίωσης. Ως εκ τούτου, η εφαρμογή της έννοιας της «επιχείρησης» ή της «οικονομικής ενότητας» μπορεί να οδηγήσει στην αλληλέγγυα και εις ολόκληρον ευθύνη των φυσικών ή νομικών προσώπων που απαρτίζουν την οικονομική ενότητα κατά τον χρόνο διάπραξης της παράβασης [9].

26. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, όταν φυσικά ή νομικά πρόσωπα που διακρίνονται νομικώς μεταξύ τους είναι οργανωμένα υπό τη μορφή ομίλου, αποτελούν μία και μόνη επιχείρηση, εφόσον δεν καθορίζουν αυτοτελώς τον τρόπο κατά τον οποίο ενεργούν στην αγορά, αλλά, λαμβανομένων υπόψη, ιδίως, των οικονομικών, οργανωτικών και νομικών δεσμών που τα συνδέουν με τη μητρική εταιρία, υφίστανται συναφώς τα αποτελέσματα της πραγματικής άσκησης καθοριστικής επιρροής από την εν λόγω διοικητική μονάδα [10].

27. Το τεκμήριο ελέγχου που εκτίθεται στο σημείο 4 των παρουσών προτάσεων αφορά την περίπτωση κατά την οποία τεκμαίρεται (μαχητώς) η πραγματική άσκηση καθοριστικής επιρροής εκ μέρους μητρικής εταιρίας που κατέχει *άμεσα* ή *έμμεσα* το σύνολο (σχεδόν) του κεφαλαίου της θυγατρικής [11]. Το τεκμήριο αυτό καταλαμβάνει επομένως όχι μόνο την άμεση σχέση μεταξύ μητρικής και θυγατρικής εταιρίας, αλλά και, όπως στην υπό κρίση περίπτωση, την έμμεση σχέση μεταξύ μητρικής και θυγατρικής εταιρίας τρίτου επιπέδου [12]. Ως εκ τούτου, στη συνέχεια θα αναφέρομαι μόνο σε μητρική και θυγατρική εταιρία.

28. Όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή, το εν λόγω τεκμήριο ελέγχου πρέπει να εφαρμόζεται, σε συμφωνία με τη νομολογία, όχι μόνο στο πεδίο της εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης από την Επιτροπή και τις δημόσιες αρχές των κρατών μελών (public enforcement), αλλά

7 Πρβλ. αποφάσεις της 12ης Μαΐου 2022, Servizio Elettrico Nazionale κ.λπ. (C-377/20, EU:C:2022:379, σκέψη 105), της 27ης Απριλίου 2017, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-516/15 P, EU:C:2017:314, σκέψη 48), και της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-97/08 P, EU:C:2009:536, σκέψη 55).

8 Απόφαση της 12ης Μαΐου 2022, Servizio Elettrico Nazionale κ.λπ. (C-377/20, EU:C:2022:379, σκέψη 106 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

9 Πρβλ. αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, σκέψεις 44 επ.), και της 12ης Μαΐου 2022, Servizio Elettrico Nazionale κ.λπ. (C-377/20, EU:C:2022:379, σκέψη 107).

10 Πρβλ. απόφαση της 12ης Μαΐου 2022, Servizio Elettrico Nazionale κ.λπ. (C-377/20, EU:C:2022:379, σκέψη 108 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

11 Απόφαση της 12ης Μαΐου 2022, Servizio Elettrico Nazionale κ.λπ. (C-377/20, EU:C:2022:379, σκέψεις 109 και 110 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

12 Πρβλ. απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2011, General Química κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-90/09 P, EU:C:2011:21, σκέψεις 86 επ.).

και στο πεδίο των αγωγών αποζημίωσης λόγω παράβασης των κανόνων αυτών (private enforcement). Και τα δύο αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του συστήματος εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης [13]. Η έννοια της «επιχείρησης» στα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ πρέπει συνεπώς να ερμηνεύεται ενιαία [14]. Το αυτό θα πρέπει να ισχύει και ως προς το τεκμήριο ελέγχου που διαπλάσθηκε από τη νομολογία στο πλαίσιο της έννοιας της επιχείρησης.

29. Ωστόσο, η μητρική εταιρία μπορεί να ανατρέψει το τεκμήριο αποδεικνύοντας ότι κατά τον χρόνο που διαπράχθηκε η παράβαση δεν έδινε στη θυγατρική οδηγίες ούτε μετείχε, άμεσα ή έμμεσα, στη λήψη των αποφάσεων της θυγατρικής εταιρίας που αφορούσαν την οικεία οικονομική δραστηριότητα [15].

30. Αντιθέτως, αν δεν έχει εφαρμογή το τεκμήριο ελέγχου, η αρχή ανταγωνισμού ή ο ενάγων πρέπει να αποδείξουν ότι η μητρική εταιρία όντως άσκησε καθοριστική επιρροή στην οικονομική δραστηριότητα της θυγατρικής κατά τον χρόνο που διαπράχθηκε η παράβαση, ιδίως δίνοντας οδηγίες [16].

31. Επομένως, το τεκμήριο αντιστρέφει το βάρος της απόδειξης υπέρ του ζημιωθέντος ο οποίος ζητεί αποζημίωση και εις βάρος της εναγομένης μητρικής εταιρίας [17]. Καθιστά ευχερέστερη για τον ζημιωθέντα την επιδίωξη των δικαιωμάτων του, ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ταυτόχρονα την αποτελεσματικότητα των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης. Πράγματι, οι αγωγές αποζημίωσης συμβάλλουν επίσης στην αποθάρρυνση των επιχειρήσεων από την εκδήλωση αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς και ως εκ τούτου στη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού εντός της Ένωσης [18].

32. Ακολούθως θα εξετάσω αν και σε ποιον βαθμό το τεκμήριο ελέγχου ασκεί επιρροή στην ερμηνεία του άρθρου 8 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια (πρώτο προδικαστικό ερώτημα).

Β. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος: Η επιρροή του τεκμηρίου ελέγχου στην εφαρμογή του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια

1. Η έννοια της «στενής συνάφειας» στο άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια

33. Το άρθρο 8 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια προβλέπει –ως συμπλήρωμα της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου στο οικείο κράτος μέλος (άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια)– ειδικές δωσιδικίες της συνάφειας.

34. Σύμφωνα με το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, ένα πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους μπορεί, εφόσον υπάρχουν πολλοί εναγόμενοι, να εναχθεί ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου ένας εξ αυτών, ο λεγόμενος

[13] Πρβλ. αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2019, Skanska Industrial Solutions κ.λπ. (C-724/17, EU:C:2019:204, σκέψη 45), και της 6ης Οκτωβρίου 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, σκέψη 37).

[14] Πρβλ. αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2019, Skanska Industrial Solutions κ.λπ. (C-724/17, EU:C:2019:204, σκέψη 47), και της 6ης Οκτωβρίου 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, σκέψη 38)· πρβλ. επίσης προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Αιμιλίου στην υπόθεση MOL (C-425/22, EU:C:2024:131, σημείο 65).

[15] Πρβλ. απόφαση της 12ης Μαΐου 2022, Servizio Elettrico Nazionale κ.λπ. (C-377/20, EU:C:2022:379, σκέψη 112). Σχετικά με τον μαχητό χαρακτήρα του τεκμηρίου πρβλ. ήδη απόφαση της 8ης Μαΐου 2013, Eni κατά Επιτροπής (C-508/11 P, EU:C:2013:289, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[16] Απόφαση της 25ης Μαρτίου 2021, Deutsche Telekom κατά Επιτροπής (C-152/19 P, EU:C:2021:238, σκέψεις 74 επ.).

[17] Πρβλ. απόφαση της 12ης Μαΐου 2022, Servizio Elettrico Nazionale κ.λπ. (C-377/20, EU:C:2022:379, σκέψεις 114 και 123).

[18] Πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, σκέψεις 35 και 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

«εναγόμενος-σύνδεσμος», έχει την κατοικία του. Ωστόσο, τούτο ισχύει μόνο αν υπάρχει τόσο στενή συνάφεια μεταξύ των αγωγών ώστε να ενδείκνυται να συνεκδικαστούν και να κριθούν συγχρόνως. Με τον τρόπο αυτόν επιδιώκεται να αποκλεισθεί ο κίνδυνος έκδοσης ασυμβίβαστων αποφάσεων λόγω της χωριστής εκδίκασης των αγωγών.

35. Οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να υφίσταται τέτοια στενή συνάφεια πρέπει να καθορίζονται λαμβανομένου υπόψη του συστήματος και των σκοπών του κανονισμού Βρυξέλλες Ια[19]. Κατόπιν αυτού εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει κατά πόσον υπάρχει τέτοια στενή συνάφεια μεταξύ των διαφόρων αγωγών στη συγκεκριμένη περίπτωση[20].

36. Στη συνέχεια θα εκθέσω κατ' αρχάς ότι υφίσταται στενή συνάφεια μεταξύ των αγωγών όταν η μητρική και η θυγατρική εταιρία ευθύνονται αλληλεγγύως και εις ολόκληρον για μια παράβαση (συναφώς υπό 2). Ακολούθως θα εξηγήσω τους λόγους για τους οποίους κατά κανόνα υφίσταται τέτοια στενή συνάφεια ακόμη και όταν αρχικά το τεκμήριο ελέγχου απλώς διεκδικεί εφαρμογή, δηλαδή όταν η μητρική εταιρία κατέχει άμεσα ή έμμεσα το σύνολο (σχεδόν) του κεφαλαίου της θυγατρικής, χωρίς ακόμη να έχει αποσαφηνιστεί οριστικά αν ευθύνονται και οι δύο αλληλεγγύως και εις ολόκληρον ή αν το τεκμήριο ελέγχου μπορεί να ανατραπεί (συναφώς υπό 3).

2. Η αλληλέγγυα και εις ολόκληρον ευθύνη της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας ως περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια

37. Ο σκοπός του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια είναι, σύμφωνα με τις αιτιολογικές σκέψεις 16 και 21 του κανονισμού, να καταστήσει ευχερέστερη την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, να ελαχιστοποιήσει το ενδεχόμενο παράλληλων διαδικασιών με το ίδιο αντικείμενο και να αποτρέψει, ως εκ τούτου, την έκδοση ασυμβίβαστων μεταξύ τους αποφάσεων σε περίπτωση χωριστής εκδίκασης των υποθέσεων[21].

38. Ωστόσο, στο πλαίσιο αυτό δεν αρκεί απλώς και μόνον ο κίνδυνος έκδοσης αποκλινουσών μεταξύ τους αποφάσεων σε διαφορετικές αντιδικίες. Η εν λόγω απόκλιση πρέπει επιπλέον να αφορά την ίδια πραγματική και νομική κατάσταση[22].

39. Συνακόλουθα, το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια έχει εφαρμογή στην περίπτωση πλειόνων εναγομένων, όπου διάφορες επιχειρήσεις συμμετείχαν, κατά ανόμοιο από γεωγραφική και χρονική άποψη τρόπο, σε ενιαία και διαρκή παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ η οποία διαπιστώθηκε με απόφαση της Επιτροπής και ενάγονται για την καταβολή αποζημίωσης

[19] Πρβλ., όσον αφορά το άρθρο 6, σημείο 1, του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1) (στο εξής: κανονισμός Βρυξέλλες Ι): απόφαση της 13ης Ιουλίου 2006, Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, σκέψεις 29 και 30)· πρβλ. επίσης, όσον αφορά το άρθρο 6, σημείο 1, της Σύμβασης των Βρυξελλών του 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7) (στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών): απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, Καλφέλης (189/87, EU:C:1988:459, σκέψη 10).

[20] Πρβλ., όσον αφορά το άρθρο 6, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι: απόφαση της 12ης Ιουλίου 2012, Solvay (C-616/10, EU:C:2012:445, σκέψη 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[21] Απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2023, Beverage City Polska (C-832/21, EU:C:2023:635, σκέψη 34). Πρβλ., όσον αφορά το άρθρο 6, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι: απόφαση της 12ης Ιουλίου 2012, Solvay (C-616/10, EU:C:2012:445, σκέψη 19 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[22] Πρβλ. απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2023, Beverage City Polska (C-832/21, EU:C:2023:635, σκέψη 28). Πρβλ., όσον αφορά το άρθρο 6, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι: απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 2017, Nintendo (C-24/16 και C-25/16, EU:C:2017:724, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

αλληλεγγύως και εις ολόκληρον. Υπό τις συνθήκες αυτές υφίστανται τα ίδια πραγματικά και νομικά δεδομένα, ούτως ώστε όλες οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις μπορούν να εναχθούν στην έδρα του «εναγομένου-συνδέσμου» [23].

40. Κατά μείζονα λόγο υφίσταται η ίδια πραγματική και νομική κατάσταση όταν τόσο η μητρική όσο και η θυγατρική εταιρία ευθύνονται εις ολόκληρον [24] για παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ για τον λόγο ότι αποτελούν οικονομική ενότητα, ήτοι μία και την αυτή «επιχείρηση». Τούτο διότι και στην περίπτωση αυτή υπάρχει ένα ενιαίο βιοτικό περιστατικό, δηλαδή η παράβαση που διαπράχθηκε από τη θυγατρική εταιρία, η οποία (δυνάμει ιδίως του τεκμηρίου ελέγχου) καταλογίζεται στη μητρική ως εάν την είχε διαπράξει αυτή η ίδια. Επομένως, οι αγωγές κατά της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας στηρίζονται στα ίδια γενεσιουργά της ευθύνης πραγματικά περιστατικά. Επιπλέον, στο μέτρο που αμφότερες οι αγωγές έχουν ως αντικείμενο την ίδια παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, υφίσταται η ίδια νομική κατάσταση όσον αφορά τις προϋποθέσεις θεμελίωσης της ευθύνης. Ως εκ τούτου υπάρχει κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων όταν διαφορετικά δικαστήρια αποφαίνονται επί της αντίστοιχης ευθύνης της μητρικής ή της θυγατρικής εταιρίας.

3. Η σημασία του τεκμηρίου ελέγχου για την εφαρμογή του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια

41. Ωστόσο, τούτο εγείρει το συνακόλουθο ερώτημα αν μπορεί να υφίσταται στενή συνάφεια κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, όταν δεν έχει ακόμη διαπιστωθεί η από κοινού ευθύνη της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας για την παράβαση. Το ερώτημα αυτό μπορεί να ανακύψει ιδίως στην περίπτωση των αποκαλούμενων αγωγών τύπου «stand alone», οι οποίες, σε αντίθεση με τις αγωγές τύπου «follow on», δεν μπορούν να βασιστούν σε (δεσμευτική) απόφαση αρχής ανταγωνισμού, και δη είτε της Επιτροπής (άρθρο 16 του κανονισμού 1/2003) είτε μιας εθνικής αρχής (άρθρο 9 της οδηγίας 2014/104). Επιπλέον, η από κοινού ευθύνη της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας μπορεί επίσης να είναι αβέβαιη όταν υφίσταται μεν απόφαση μιας αρχής ανταγωνισμού, αλλά η απόφαση αυτή διαπιστώνει μόνο την παράβαση που διέπραξε μία από τις εμπλεκόμενες εταιρίες. Συναφώς, στην υπό κρίση υπόθεση η κοινή ευθύνη των AB και Heineken δεν προκύπτει από την απόφαση της ελληνικής αρχής ανταγωνισμού, καθόσον η αρχή αυτή διαπίστωσε μόνο την παράβαση που διέπραξε η AB χωρίς να συμπεριλάβει στην έρευνα τη Heineken. Ως εκ τούτου, αγωγή τύπου «follow on» υπάρχει μόνον όσον αφορά την AB και όχι όσον αφορά τη Heineken.

42. Υφίσταται υπό τέτοιες συνθήκες στενή συνάφεια μεταξύ των αγωγών που στρέφονται κατά της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας μόνον όταν η καθοριστική επιρροή της μητρικής εταιρίας δεν αμφισβητείται ή είναι αποδεδειγμένη κατά το στάδιο του ελέγχου της διεθνούς δικαιοδοσίας βάσει του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια; Ή έχει η διάταξη αυτή εφαρμογή και στην περίπτωση κατά την οποία η καθοριστική επιρροή δεν αποδεικνύεται μεν, τεκμαίρεται όμως (μαχητώς) δυνάμει του τεκμηρίου ελέγχου ως εκ του ότι η μητρική εταιρία κατέχει άμεσα ή έμμεσα το σύνολο σχεδόν του κεφαλαίου της θυγατρικής; Πρέπει αντιθέτως να γίνεται δεκτό ότι δεν υφίσταται στενή συνάφεια κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, στην περίπτωση κατά την οποία η μητρική εταιρία επικαλείται στοιχεία προς ανατροπή του τεκμηρίου;

[23] Ομοίως, ως προς το άρθρο 6, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες I, απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψεις 21 και 33).

[24] Η έκθεση Jenard αναφέρει την εις ολόκληρον ευθύνη ως τυπικό παράδειγμα ύπαρξης συνάφειας μεταξύ των μεταξύ των αξιώσεων κατά των καθ' έκαστον εναγομένων, πρβλ. έκθεση του P. Jenard επί της Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1986, C 298, σ. 29).

43. Στη συνέχεια θα εκθέσω τους λόγους για τους οποίους, κατά τη γνώμη μου, το γεγονός στο οποίο στηρίζεται το τεκμήριο ελέγχου, ότι [δηλαδή] η μητρική εταιρία κατέχει (σχεδόν) το σύνολο του κεφαλαίου της θυγατρικής, συνιστά τόσο ισχυρή ένδειξη για την ύπαρξη στενής συνάφειας, κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, μεταξύ των αγωγών που στρέφονται κατά της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας, ώστε κατά κανόνα να μην απαιτείται καμία πρόσθετη ένδειξη για την κατάφαση της ύπαρξης της στενής αυτής συνάφειας (συναφώς υπό α′). Η ερμηνεία αυτή δεν είναι αντίθετη προς την επιταγή της δυνατότητας πρόβλεψης του δικαστηρίου που έχει διεθνή δικαιοδοσία (συναφώς υπό β′). Επιπλέον, διασφαλίζει την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, χωρίς να μπορεί να προσαφθεί στον ενάγοντα καταχρηστική συμπεριφορά (συναφώς υπό γ′).

α) Η κατοχή του συνόλου (σχεδόν) του κεφαλαίου ως ισχυρή ένδειξη της ύπαρξης στενής συνάφειας

44. Ο κανονισμός Βρυξέλλες Ια δεν ρυθμίζει ρητώς την έκταση των υποχρεώσεων ελέγχου των εθνικών δικαστηρίων κατά την εξέταση της διεθνούς δικαιοδοσίας τους [25]. Πρόκειται για πτυχή του εθνικού δικονομικού δικαίου η οποία δεν έχει εναρμονιστεί με τον κανονισμό Βρυξέλλες Ια [26]. Εντούτοις, η εφαρμογή των σχετικών εθνικών κανόνων δεν πρέπει να θίγει την πρακτική αποτελεσματικότητα του εν λόγω κανονισμού [27].

45. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει εύστοχα ότι για λόγους ασφάλειας δικαίου το επιληφθέν δικαστήριο πρέπει να μπορεί να αποφαίνεται επί της δικαιοδοσίας του χωρίς να είναι αναγκασμένο να προχωρήσει στην κατ' ουσίαν εξέταση της υπόθεσης [28]. Κατά το στάδιο αυτό το επιληφθέν δικαστήριο δεν ερευνά ούτε το παραδεκτό ούτε το βάσιμο της αγωγής, αλλά εντοπίζει μόνον τα συνδετικά στοιχεία με το κράτος στο οποίο εδρεύει που δικαιολογούν τη δικαιοδοσία του δυνάμει της σχετικής διάταξης [29]. Ωστόσο, οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες πρέπει να παρέχουν στο αιτούν δικαστήριο τη δυνατότητα να εξετάζει το ζήτημα της διεθνούς δικαιοδοσίας υπό το πρίσμα όλων των στοιχείων που έχει στη διάθεσή του, συμπεριλαμβανομένων τυχόν αντιρρήσεων που προβάλλει ο εναγόμενος [30].

46. Το γεγονός ότι η μητρική εταιρία κατέχει σχεδόν το σύνολο του κεφαλαίου της θυγατρικής, ούτως ώστε να τυγχάνει εφαρμογής το τεκμήριο ελέγχου, συνιστά ισχυρή ένδειξη για την ύπαρξη στενής συνάφειας μεταξύ των αγωγών που στρέφονται κατά των εν λόγω εταιριών κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια.

47. Συγκεκριμένα, σε μια τέτοια περίπτωση υπάρχει μεγάλη πιθανότητα αλληλέγγυας και εις ολόκληρον ευθύνης της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας για την παράβαση που διέπραξε η τελευταία. Τούτο διότι το τεκμήριο ελέγχου στηρίζεται ακριβώς στην παραδοχή ότι η μητρική εταιρία ασκεί καθοριστική επιρροή στην οικονομική δραστηριότητα της θυγατρικής όταν κατέχει

[25] Πρβλ., κατ' αναλογίαν, όσον αφορά τον κανονισμό Βρυξέλλες I, απόφαση της 10ης Μαρτίου 2016, Flight Refund (C-94/14, EU:C:2016:148, σκέψη 58 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[26] Πρβλ., κατ' αναλογίαν, όσον αφορά τον κανονισμό Βρυξέλλες I, απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 60).

[27] Πρβλ., κατ' αναλογίαν, όσον αφορά τον κανονισμό Βρυξέλλες I, απόφαση της 10ης Μαρτίου 2016, Flight Refund (C-94/14, EU:C:2016:148, σκέψη 58 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[28] Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 61 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[29] Πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουνίου 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, σκέψη 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[30] Πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουνίου 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, σκέψεις 45 και 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

το σύνολο σχεδόν του κεφαλαίου της [31]. Στο πλαίσιο αυτό, όπως καταδεικνύει η από πολλών ετών νομολογία από την απόφαση Akzo Nobel [32] και εντεύθεν, είναι σαφώς δυσχερές για τη μητρική εταιρία να προσκομίσει τα αποδεικτικά στοιχεία που απαιτούνται για την ανατροπή του τεκμηρίου [33].

48. Ως εκ τούτου, προκειμένου να διαπιστώσει την ύπαρξη στενής συνάφειας κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, το δικαστήριο δεν υποχρεούται να εξετάσει τα πραγματικά περιστατικά και τα αποδεικτικά στοιχεία που επικαλείται η μητρική εταιρία προς ανατροπή του τεκμηρίου ελέγχου. Επίσης δεν υποχρεούται να εξακριβώσει αν η εν λόγω εταιρία όντως άσκησε καθοριστική επιρροή στη θυγατρική. Αντιθέτως, τούτο έχει σημασία το πρώτον στο πλαίσιο [της έρευνας] του βασίμου της αγωγής.

49. Συνεπώς, το τεκμήριο ελέγχου, αυτό καθαυτό, δεν έχει εφαρμογή, ως έχει, στο πλαίσιο [της έρευνας] της δικαιοδοσίας. Πράγματι, ο κανόνας δωσιδικίας του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια δεν απαιτεί η μητρική εταιρία να έχει ασκήσει καθοριστική επιρροή στη θυγατρική, αλλά προϋποθέτει απλώς την ύπαρξη στενής συνάφειας μεταξύ των αγωγών. Το πρώτον στο πλαίσιο της έρευνας του βασίμου πρέπει, προς στοιχειοθέτηση της ευθύνης της μητρικής εταιρίας, να αποδειχθεί η καθοριστική επιρροή της στην οικονομική δραστηριότητα της θυγατρικής, συνεπώς το πρώτον στο πλαίσιο αυτό εφαρμόζεται το τεκμήριο ελέγχου ως τέτοιο και η αντιστροφή του βάρους απόδειξης που αυτό επιφέρει.

50. Επομένως, το γεγονός ότι η μητρική εταιρία κατέχει το σύνολο σχεδόν του κεφαλαίου της θυγατρικής έχει αφενός ως συνέπεια, όσον αφορά την ουσία της υπόθεσης, ότι η καθοριστική επιρροή της μητρικής εταιρίας τεκμαίρεται, ενώ αφετέρου στοιχειοθετεί, στο πλαίσιο των κανόνων για τη διεθνή δικαιοδοσία, την ύπαρξη στενής συνάφειας μεταξύ των αγωγών που στρέφονται κατά της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας.

51. Κατά συνέπεια δεν ευσταθεί ούτε η ένσταση ότι στο πλαίσιο της έρευνας της διεθνούς δικαιοδοσίας το τεκμήριο ελέγχου θα ήταν αμάχητο αν λαμβανόταν υπόψη για τη θεμελίωση της στενής συνάφειας κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Ειδικότερα, όσον αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία εξετάζεται άλλο κριτήριο. Το κατά πόσον υφίσταται πράγματι καθοριστική επιρροή δεν κρίνεται κατά την έρευνα της διεθνούς δικαιοδοσίας.

β) Η δυνατότητα πρόβλεψης του δικαστηρίου που έχει διεθνή δικαιοδοσία

52. Η ερμηνεία αυτή συνάδει με την αρχή της ασφάλειας δικαίου. Αυτή επιτάσσει, ο κανόνας ειδικής δωσιδικίας να ερμηνεύεται κατά τρόπο που να επιτρέπει στον εναγόμενο με τη συνήθη ενημέρωση να προβλέπει ευλόγως ενώπιον ποιου δικαστηρίου, πλην αυτού του κράτους της κατοικίας του, μπορεί να εναχθεί [34]. Επιπλέον, για λόγους ασφάλειας δικαίου το επιληφθέν εθνικό δικαστήριο πρέπει να μπορεί να αποφαίνεται επί της δικαιοδοσίας του χωρίς να είναι αναγκασμένο να προχωρήσει στην κατ' ουσίαν εξέταση της υπόθεσης [35].

[31] Πρβλ. απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2021, The Goldman Sachs Group κατά Επιτροπής (C-595/18 P, EU:C:2021:73, σκέψεις 32 και 35).

[32] Απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-97/08 P, EU:C:2009:536, σκέψεις 54 επ.).

[33] Πρβλ. αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, Arkema κατά Επιτροπής (C-520/09 P, EU:C:2011:619, σκέψεις 37 επ.), και της 8ης Μαΐου 2013, Eni κατά Επιτροπής (C-508/11 P, EU:C:2013:289, σκέψη 68).

[34] Πρβλ., όσον αφορά τον κανονισμό Βρυξέλλες Ι: απόφαση της 13ης Ιουλίου 2006, Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, σκέψεις 24 και 25).

[35] Αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1997, Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, σκέψη 27), και της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 61).

53. Η παραδοχή ότι, σε υπόθεση όπως η υπό κρίση, για την κατά το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια απαιτούμενη στενή συνάφεια αρκεί η μητρική εταιρία να κατέχει άμεσα ή έμμεσα το σύνολο (σχεδόν) του κεφαλαίου της θυγατρικής, δεν συνεπάγεται αδυναμία πρόβλεψης του δικαστηρίου. Τούτο διότι πρόκειται για ένα σαφές και απλό κριτήριο για τις εναγόμενες εταιρίες (μητρική και θυγατρική), το οποίο είναι εύκολα ελέγξιμο τόσο από αυτές όσο και από το επιληφθέν δικαστήριο.

54. Δεν θα ίσχυε το ίδιο αν, για να θεμελιωθεί η δωσιδικία, έπρεπε να αποδειχθεί η καθοριστική επιρροή της μητρικής εταιρίας στην εμπορική δραστηριότητα της θυγατρικής. Προς τούτο θα ήταν αναγκαίο, ήδη στο στάδιο αυτό της διαδικασίας, να διενεργηθεί συνολική και ενίοτε σύνθετη έρευνα, καθώς και εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων, η έκβαση της οποίας ακριβώς δεν θα παρουσίαζε για τα μέρη υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας κατά την έννοια της αιτιολογικής σκέψης 15 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Αυτό θα απέβαινε εις βάρος του ζημιωθέντος ενάγοντος ο οποίος φέρει το βάρος της απόρριψης της αγωγής ως απαράδεκτης.

55. Κατά τη γνώμη μου, για την επαρκή προβλεψιμότητα δεν απαιτείται να έχει προηγηθεί η διαπίστωση, με δεσμευτική απόφαση της Επιτροπής, της αλληλέγγυας και εις ολόκληρον ευθύνης της μητρικής και θυγατρικής εταιρίας για τυχόν επιβληθέντα πρόστιμα. Η εφαρμογή στο πλαίσιο του private enforcement ενός κανόνα διεθνούς δικαιοδοσίας ο οποίος διευκολύνει την επιδίωξη των δικαιωμάτων του ζημιωθέντος δεν μπορεί να εξαρτάται από το αν έχει προηγουμένως ενεργήσει η Επιτροπή.

56. Επιπλέον, ακριβώς σε περίπτωση που η παράβαση δεν διαπιστώνεται με απόφαση της Επιτροπής κατά τρόπο δεσμευτικό για όλα τα κράτη μέλη κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 16, παράγραφος 1, του κανονισμού 1/2003, υφίσταται κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων όταν οι αξιώσεις αποζημίωσης κατά της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας κρίνονται από διαφορετικά δικαστήρια. Επί παραδείγματι, όταν, όπως στην υπό κρίση υπόθεση, εθνική αρχή ανταγωνισμού έχει προηγουμένως αποφανθεί ότι υφίσταται ευθύνη (τουλάχιστον της θυγατρικής εταιρίας), η απόφαση αυτή δεσμεύει δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 μόνο τα δικαστήρια του οικείου κράτους μέλους, ενώ τα δικαστήρια άλλου κράτους μέλους, όπως εν προκειμένω τα ολλανδικά, οφείλουν να τη λάβουν υπόψη τους μόνον ως εκ πρώτης όψεως μέσο απόδειξης (άρθρο 9, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/104).

57. Ως εκ τούτου υπάρχει κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων στην περίπτωση κατά την οποία δικαστήρια διαφορετικών κρατών μελών επιλαμβάνονται των αγωγών κατά της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας και δη τόσο ως προς το προκαταρκτικό ζήτημα της ίδιας της ύπαρξης παράβασης όσο και ως προς τα συνακόλουθα ζητήματα του καταλογισμού και της έκτασης της ευθύνης.

γ) Μη στοιχειοθέτηση κατάχρησης ή καταστρατήγησης της δωσιδικίας

58. Η προεκτεθείσα ερμηνεία του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια καθιστά δυνατό τον ευχερή έλεγχο της διεθνούς δικαιοδοσίας. Επιπλέον διευκολύνει τον ζημιωθέντα να επιδιώξει δικαστικώς τις αξιώσεις του για αποζημίωση, ακριβώς επειδή λόγω του τεκμηρίου ελέγχου είναι πιθανή επί της ουσίας η εις ολόκληρον ευθύνη της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας.

59. Καταχρηστική συμπεριφορά του ενάγοντος ή καταστρατήγηση της δωσιδικίας θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι υπάρχει μόνο αν η αγωγή κατά του «εναγομένου-συνδέσμου» είναι προδήλως απαράδεκτη ή αβάσιμη και ως εκ τούτου μπορεί να αποσκοπεί μόνον στο να εναγάγει τον άλλο

εναγόμενο ενώπιον δικαστηρίου διαφορετικού κράτους μέλους από αυτό της κατοικίας του[36]. Όταν υφίσταται στενή συνάφεια κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει τέτοια καταστρατήγηση μόνο κατ' εξαίρεση, και ειδικότερα μόνο εφόσον υπάρχουν αποχρώσες ενδείξεις που επιτρέπουν το συμπέρασμα ότι ο ενάγων προκάλεσε ή συντήρησε τεχνητά τη συνδρομή των προϋποθέσεων εφαρμογής της εν λόγω διάταξης[37]. Προς τούτο δεν αρκεί να φαίνεται (ενδεχομένως) αβάσιμη η αγωγή κατά του «εναγομένου-συνδέσμου». Αντιθέτως, πρέπει να είναι προδήλως αβάσιμη ή επίπλαστη ή να στερείται οποιουδήποτε πραγματικού συμφέροντος για τον ενάγοντα κατά τον χρόνο της κατάθεσής της[38]. Αυτό θα ήταν νοητό εάν, παρά το τεκμήριο ελέγχου, βάσει των περιστάσεων της συγκεκριμένης περίπτωσης είναι πρόδηλο ότι δεν υφίσταται καθοριστική επιρροή της μητρικής στη θυγατρική εταιρία και συνεπώς η εις ολόκληρον ευθύνη της μητρικής εταιρίας αποκλείεται εξαρχής. Τούτο θα μπορούσε να συμβαίνει μόνο σε σπάνιες εξαιρετικές περιπτώσεις.

60. Το γεγονός ότι ο ζημιωθείς άσκησε αγωγή και κατά της ελληνικής θυγατρικής εταιρίας ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου όπου εδρεύει η ολλανδική μητρική εταιρία, αποσπώντας έτσι την πρώτη από τη δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων, δεν συνιστά τέτοια καταστρατήγηση. Πράγματι, στην περίπτωση κατά την οποία οι εναγόμενοι έχουν την κατοικία τους σε διαφορετικά κράτη μέλη, το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια παρέχει στον ενάγοντα τη δυνατότητα επιλογής του αρμόδιου δικαστηρίου[39]. Αυτή η δυνατότητα επιλογής συνεπάγεται ότι ο ενάγων μπορεί να εισαγάγει τη διαφορά προς εκδίκαση στο δικαστήριο το οποίο ανταποκρίνεται περισσότερο στα συμφέροντά του[40].

61. Επομένως, είναι επίσης άνευ σημασίας το αν υφίσταται στενότερη συνάφεια με άλλο δικαστήριο, επί παραδείγματι ως εκ του ότι η παράβαση έλαβε χώρα αποκλειστικά στην ελληνική αγορά ζύθου και ως αυτουργός της αναφέρεται στην απόφαση της ελληνικής αρχής ανταγωνισμού μόνον η ελληνική θυγατρική εταιρία. Πράγματι, οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας δεν επιζητούν[41], κατ' αρχήν, τον *στενότερο* σύνδεσμο, αλλά μόνο έναν *στενό* σύνδεσμο, την ύπαρξη του οποίου διασφαλίζει εν προκειμένω ήδη το προβλεπόμενο στο άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια κριτήριο της «στενής συνάφειας». Τούτο επιβεβαιώνεται από την αιτιολογική σκέψη 16 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, κατά την οποία η δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου πρέπει να συμπληρωθεί από εναλλακτικές δωσιδικίες που θα ισχύουν λόγω του στενού συνδέσμου μεταξύ του δικαστηρίου και της διαφοράς.

[36] Πρβλ., κατ' αναλογίαν, όσον αφορά το άρθρο 6, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι: απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και περαιτέρω, όσον αφορά το άρθρο 6 της Σύμβασης: απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, Καλφέλης (C-189/87, EU:C:1988:459, σκέψη 9).

[37] Πρβλ., κατ' αναλογίαν, όσον αφορά το άρθρο 6, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 29).

[38] Πρβλ., όσον αφορά το άρθρο 6, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Mengozzi στην υπόθεση Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, σημείο 66).

[39] Πρβλ., όσον αφορά το άρθρο 6 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Mengozzi στην υπόθεση Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, σημείο 52) καθώς και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Jääskinen στην υπόθεση CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, σημείο 89).

[40] Πρβλ., όσον αφορά το άρθρο 6 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Mengozzi στην υπόθεση Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, σημείο 52) καθώς και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Jääskinen στην υπόθεση CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, σημείο 89).

[41] Εξαίρεση από αυτό ισχύει μόνο για τις αποκλειστικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας. Ωστόσο, η υπό κρίση υπόθεση δεν αφορά τέτοιες βάσεις.

Γ. Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

62. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν, στην περίπτωση που η μητρική εταιρία αμφισβητεί ότι άσκησε καθοριστική επιρροή στην οικονομική δραστηριότητα της θυγατρικής, αρκεί, για να γίνει δεκτή η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου του τόπου όπου εδρεύει η μητρική εταιρία βάσει του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, να μην μπορεί να αποκλειστεί εκ των προτέρων η ύπαρξη τέτοιας επιρροής.

63. Ήδη από τις παρατηρήσεις μου στα σημεία 48 επ. των παρουσών προτάσεων προκύπτει ότι στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στο μέτρο που – όπως στην υπό κρίση υπόθεση– πληρούνται οι προϋποθέσεις του τεκμηρίου ελέγχου: Τούτο αποτελεί μια ιδιαίτερα ισχυρή ένδειξη ότι υπάρχει η προς θεμελίωση της διεθνούς δικαιοδοσίας απαιτούμενη «στενή συνάφεια» κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια και μπορεί να αποδυναμωθεί μόνο κατ' εξαίρεση.

V. Πρόταση

64. Κατόπιν των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει σε αμφότερα τα προδικαστικά ερωτήματα του Hoge Raad der Nederlanden (Ανωτάτου Δικαστηρίου των Κάτω Χωρών) από κοινού ως εξής:

Στο πλαίσιο αγωγών αποζημίωσης λόγω παραβάσεων του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, το δικαστήριο του τόπου εγκατάστασης της μητρικής εταιρίας οφείλει, όταν εξετάζει τη διεθνή δικαιοδοσία του βάσει του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, σε σχέση με εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος θυγατρική εταιρία, να θεωρεί ως ισχυρή ένδειξη της ύπαρξης στενής συνάφειας μεταξύ των αγωγών που στρέφονται κατά των εταιριών αυτών το γεγονός ότι η μητρική εταιρία κατέχει άμεσα ή έμμεσα το σύνολο (σχεδόν) του κεφαλαίου της θυγατρικής. Επομένως, κατά κανόνα δεν απαιτούνται πρόσθετες ενδείξεις για να συναχθεί η ύπαρξη μιας τέτοιας στενής συνάφειας.